

Asia: VN/12316/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lausunnonantajilta toivotaan erityisesti vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Varausjärjestelmään esitetään seuraavia muutoksia:

- alueellisia rajauksia,
- hehtaariperusteinen varausmaksu
- varausajan lyhentäminen
- varauspäätöksen sisällön tarkentaminen
- varaajan velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä.
- **Mitä hyötyjä näet esitetyissä muutoksissa? Mitä muita muutoksia ehdotat ja miksi?**

Keskeisiä muutostarpeita varausjärjestelmään ovat seuraavat tekijät:

-maanomistajien tiedon saamista varauksista tulee parantaa, nykytilanteessa varsinkin maanomistajat, jotka eivät asu paikkakunnalla voivat jäädä tiedonsaannin ulkopuolelle kokonaan

-varausmaksu suhteessa varauksesta aiheutuviin haittoihin on täysin riittämätön, varausmaksu pitää olla vähintään 20 euroa hehtaarilta, mieluummin merkittävästi korkeampi, mikä rajoittaisi kohtuuttoman ja perusteettoman suurien alueiden varaamista

-erityisesti Venäjän aiheuttama tilanne on nostanut esille huoltovarmuuden, jossa ruoka ja sitä tuottava maatalous ovat keskeisessä roolissa, minkä vuoksi pellot tulee rauhoittaa malminetsinnän ulkopuolelle, mikäli maanomistaja ei siihen anna erikseen lupaa

-varausmaksu tulee osoittaa maanomistajille ja elinkeinon harjoittajille

-kaiken kaikkiaan maanomistajien asemaa ei lakiluonnoksessa paranneta riittävästi, mikä vaatii merkittäviä muutoksia luonnokseen

-maanomistajien valitusoikeutta tulee parantaa

-myös kuntien mahdollisuuksia vaikuttaa kaivostoimintaan liittyviin toimintoihin tulee lisätä, koska ne voivat olla ristiriidassa kunnan strategioiden ja tavoitteiden kanssa

-myös maakuntien vaikutusmahdollisuuksia tulee parantaa, koska esimerkiksi Etelä-Savossa maakunnan strategian kärjet ovat metsä, vesi ja ruoka, joita kaivostoiminta voi uhata eli on maakunnan itsensä päättämien strategioiden vastaista toimintaa

-käytäntö on näyttänyt, että malminetsintää tekevät tahot eivät kaikissa tapauksissa noudata etsinnälle asetettuja ehtoja, jolloin etsinnästä aiheutuu vahinkoja, joita etsintää harjoittava toimija ei korjaa eikä korvaa, tähän on lainsäädännössä puututtava selkeämmin (tämä liittyy erityisesti peltojen rajaamiseen etsinnän ulkopuolelle ilman maanomistajan lupaa)

-varausilmoituksen pituus tulee olla enintään 12 kuukautta, mikäli tätä pidennetään, tulee laissa määritellä sille tarkat perusteet

-varaukset aiheuttavat aina maanomistajille pitkäaikaista epävarmuutta omien maiden käyttöön ja arvoon, minkä vuoksi edellä esitetyt asiat tulee ottaa lakiluonnoksessa huomioon.

2. Onko keskeisten lakien soveltamisalojen rajat selvät: kaivoslaki, ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki? Jos ei, miten tätä sääntelykokonaisuutta voisi mielestäsi selkeyttää?

Oleellista on, että eri lainsäädännöt ovat selkeässä suhteessa toisiinsa ja niitä voidaan tulkita loogisesti. Mikäli eri lainsäädännöt eivät toimi näin, voi joidenkin maanomistajien osalta syntyä tilanne, jossa eri lakien osalta heidän omistamaansa maa-aluetta käsitellään eri lainsäädännön perusteella ristiriitaisesti. Maanomistajan asema tulee kaikissa tilanteissa olla etusijalla kaivostoiminnan harjoittajaan nähden.

3. Onko sinulla kokemuksia malminetsinnän aiheuttamista konkreettisista haitoista itsellesi, omaisuudellesi, harjoittamallesi elinkeinolle tai muutoin? Kerro niistä. Olisiko haitat voitu ehkäistä lupaehdoilla? Millaisilla?

Työn kautta on tullut esille selkeitä esimerkkejä, joissa malminetsintää harjoittavat toimijat eivät ole noudattaneet lupaehtoja eivätkä ole korjanneet aiheuttamiaan vahinkoja. Myös yhteydenpito maanomistajiin sekä varausmaksujen suorittaminen on ollut osin huonosti hoidettua. Nämä ovat yksi keskeinen syy, miksi maanomistajat suhtautuvat usein hyvin kriittisesti malminetsintään ja kaivostoimintaan. Lupaehtojen valvontaa vaikuttaa olevan varsin heikolla tasolla eikä Tukes lupia myöntäessään suhtaudu kovinkaan kriittisesti hakemuksiin vaan ne yleensä hyväksytään kaikki kategorisesti.

4. Kaivoshankkeet ja niiden vaikutukset eivät aina rajaudu yhden kunnan alueelle. Nykyisin kaivoksen maankäyttö on voitu ratkaista myös maakuntakaavalla, mutta jatkossa edellytettäisiin kuntatason kaavaa, millä vahvistetaan kunnan päätösvaltaa asiassa. Mitä vaikutuksia näet nyt esitetyillä muutoksilla olevan kaavoitukseen? Mitä ratkaisuja näet kuntarajat ylittävien vaikutusten huomioimiseksi?

Kaavoituksen käyttö maankäytön ohjauksessa on monitahoinen asia. Mikäli maanomistajien sekä kuntien ja maakuntien omien tavoitteiden toteuttaminen voidaan turvata muilla tavoin, ei kaavoitus ole välttämättä paras väline siihen. Nykytilanteessa em. turvaaminen ei toteudu, joten siihen nähden

kaavoitusta voidaan pitää mahdollisena välineenä. Kaavoitus on syytä säilyttää yhtenä mahdollisena, mutta ei ensisijaisena välineenä kaivostoimintaa ohjattaessa.

5. Kaivoksiin liittyy kaksi erillistä vakuutta, kaivosvakuus ja jätevakuus. Kaivoslaissa säädetään kaivosvakuudesta, jota esityksellä täsmennettäisiin. Kaivosvakuuden tulisi kattaa kaivosten sulkemistoimet, kuten rakennusten, rakennelmien, tiestön ja sähköverkon purkaminen, mikäli kaivostoiminnan harjoittaja on varaton. Lisäksi kaivosvakuutta esitettäisiin laajennettavaksi poikkeavien tilanteiden turvallisuustoimenpiteisiin ja maanomistajakorvauksiin. Jätevakuudesta säädetään ympäristönsuojelulaissa ja lisäksi ympäristöministeriössä kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä. Näetkö vakuussäätelyn kattavana vai onko vielä jokin ilmeinen aukko ja mitä se koskee?

Nykylainsäädännössä kaivostoiminta on aiheuttanut ja aiheuttaa parhaillaan merkittäviä ongelmia kaivostoiminnan loppumiseen liittyen. Varsin usein jokin kansainvälinen kaivostoimija on perustanut Suomeen tytäryhtiön harjoittamaan kaivostoimintaan. Kun kaivostoiminta on osoittautumassa heikosti kannattavaksi, tämä yhtiö ajetaan konkurssiin, minkä seurauksena vaadittavat sulkemistoimet jäävät valtion ja sitä kautta veronmaksajien maksettaviksi. Lisäksi liian usein paljastuu ympäristöä pilaavaa toimintaan, jota toiminnanharjoittaja ei enää pysty korjaamaan tai ei halua sitä tehdä.

Edellä esitetyn perusteella vakuuksien suuruutta ja laajuutta, mitä se koskee tulee merkittävästi laajentaa.

6. Esitysluonnoksessa ehdotetaan lupamääräyksiä saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi (51, 52 ja 54 §). Miten arvioit esitettyjen muutosten vaikutusta?

- ottaen huomioon saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan
- ottaen huomioon muut elinkeinot, kuten matkailun ja porotalouden

-

Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Mikäli maanomistajan maalle perustetaan kaivos, tulee maanomistajan oikeutta saada taloudellista korvausta tästä toiminnasta nostaa merkittävästi. Toisen maalla harjoitettavasta liiketoiminnasta tulee maanomistajan saada merkittävästi nykyistä parempi korvaus.

Hallitusohjelman mukainen ”maanomistajan suostumus malminetsinnän jatkoluvan edellytyksenä” ei aidosti toteudu ehdotetussa laissa. Suostumusta kysyttäisiin vasta 10 vuoden jälkeen ja siihen riittäisi suostumus niiltä maanomistajilta, jotka omistavat vähintään 50 % alueen pinta-alasta. Pieni enemmistö pystyisi siten päättämään asiasta muidenkin puolesta. Aito maanomistajien suostumus tarkoittaa jokaisen maanomistajan suostumusta omien maidensa osalta, ja jo toiminnan alusta alkaen. Tätä on syytä vielä tarkentaa.

Kallio Vesa
MTK-Etelä-Savo ry.